БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунун,

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң органы

1925 чылда ундезилеттингеН

1963 ч. ФЕВРАЛЬ 21 ЧЕТВЕРГ № 44 (5448).

Өртээ 2 көп,

Эш Тодор Живковтуң Москвада келгени

Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының бирги секретары болгаш Болгар Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Тодор Живков февраль 19-та Москвада чедип келген. БКП ТК-зының Политбюрозунун кежигүнү, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы И. Михайлов болгаш БКП ТК-зының Политбюрозунуң кежигүнү, БКП ТК-зының секретары Б. Велчев эш Живков-биле кады келгеннер.

Киев вокзалга болгар эштерни СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның секретары Ю. В. Андропов болгаш СЭКП ТК-ның аппарадының харыысалгалыг ажылдакчылары уткаан.

. . .

Февраль 19-та СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев БКП ТК-зының бирги секретары, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Т. Живков-биле ужурашкан.

Ужуражыышкын үезинде ниити сонуургалдыг чугула айтырыгларның талазы-биле санал-оналдарның солчулгазы болган.

Ужуражыышкын чугаалажып көрген айтырыгларның талазы-биле үзел-бодалдарның бүрүн чангыс аай чорду-биле найыралдың өзүзүнга болгаш чүректин ханы байдалынга өткен.

(СЭТА).

Хөй тудуг ыяжын— чаа тудугларга

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сонгулда хүнүнге алдар болдурган социалистиг чарыш хүн бүрүде калбарып турар. Республиканың ажылчы чоннары-биле бир дөмей, тудугжулар күш-ажылчы өөлчегде турупканнар. «Тывакобальт» комбинадының тудугжуларының коллективи бирги кварталдың планын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнгеннер. Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының ажылчыннары ыяш белеткелиниң планын хуусаа бетинде күүседир, чазаныр техни бедик шынарлыг ыяш-биле хандырар дээш демисежип турарлар. «Тыва тудуг» трезинин, «Коммунтудуг» тудуг-монтаж өрге-телелиниң база өске-даа коллективтер бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар.

Бистиң республикавыска капитал тудугнуң планын чедишкинниг күүседиринге ыяш белеткелин организастыг чорудары улуг рольду ойнап турар. Тудуг шөлдеринге үзүткел чок чеже дилген ыяш материалдар болгаш чазап кылган эт-херекселдер кирген болдур, оон тудуг организацияларының планының чедишкинниг күүселдези хамааржыр болгай, а өл дээрге чаа бүдүүлгелернин, культура-амыдырал черлериниң тудугларын, хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарынга мунмун дөрбелчин метр чуртталга бажыннарын тудуп бээри-дир.

Республиканың ыяш белеткекчилери эки ажылдаарынга өргежок чугула үүлдер-биле бүрүн хандырынган. Сөөлгү үеде ыяш үлетпүр ажыл-агыйлары, үлетпүр комбинаттары, колхозтар болгаш совхозтар ыяш кезер база арыгдан үндүр сөөртүр ажылларга хөй чаа техниканы алган.

Хөй-хөй ыяш кезикчилери техниканы чедишкинниг шингээдип ап, ыяш белеткелин эки чорудуп, күш-ажылдың темпилерин дүргедип турарлар. Шагаан-Арыг, Сарыг-Сеп үлетпүр комбинаттары, Сыстыг-Хемде тудуг ыяжы белеткээр участоктуң комплексилиг бригадалары ыяш белеткелин организастыг чорудуп турарлар.

Оон-биле кады чаа тудугларны бедик шынарлыг тудуг ыяжы-биле хандырары дээш хөй үүлдерни чедир кылбайн турарын демдеглээр херек. Кызылдың чаа тудугларының дилген ыяш материалдар-биле кол хандырыкчызы болур Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйы ыяш белеткелинин чыл планын күүсетпээн. Оон 1962 чылда ыяш дилер планы чүгле 87 хуу күүсеттинген. Республиканың тудугжулары 2,5 мун ажыг кубометр тудуг ыяжын чедир албаннар.

Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының ыяш белеткелинин темпилериниң хожудап турарының чылдагааны үүдел? Кол-ла чылдагаан ол ажыл-агыйның удуртукчулары күш-ажылдың организациязын бедик деннелге тургузуп шыдавайн турганында. Ыяш белеткээр участоктарда ажылды кошкак хынап, техниктиг удуртулганы четпес чорудуп турганы-биле ажылчыннарның күш-ажылы багай организастаттынган, техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары чедип алдынмайн турар. Автомашиналарның техниктиг ажыглалының көргүзүү план өзүгаар 0,8 турда, чүгле 0,71, а тракторларның план өзүгаар 0,8 турда, 0,66 болганын чугаалаарга-ла четчир. Техника, ылангыя үүдүрер болгаш дүжүрер ажылдарга онза багай ажыглаттынып турар. Сыстыг-Хемде тудуг ыяжы белеткээр участокта ол ажыллар чүгле 80 хуу механизастаттынган, а Сизим участогунда чүгле 50 хуу механизастаттынган. Бүгү-ле ыяш участоктарында ыяш салдадыр ажылдарны хол-биле кылып турар.

Ыяш белеткээр участоктарда техниканы камныг ажыглаарынче кичээнгей салдынмайн турар. Ынчангаш бедик бүдүрүкчүлүг механизмнерни алендизинге чедир ажыглап, сеттелге мырынай чорутпайн турар. Оон уламындан чаа техника элекке үрелип келген. Сорулуг Шивиде ыяш белеткээр участокта «ДТ-40» трактор элээн хөй айларда анаа турган, а өске трактор шуут үрелген. Янзы-бүрү чылдагааннар-биле хөй автомашиналар анаа турып турар.

Тудуг ыяжының шынарын бедидери дээш демиселче кичээнгей салбайн турар. Продукциянын багай шынары 1962 чылда Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйынга 5 мун рубль когаралды чедирген.

Ыяш белеткелинин хожудаашкыны ажылчыннарның ортузунга кижизидилге ажылының куду деннелинден база хамааржыр. Хөй участоктарда социалистиг чарыш кошкак организастаттынган, политмассалыг ажыл чоруттунмайн турар. Мурнакчы ажылчыннарның дуржулгазын нептеретпейн келген. Ыяш белеткээр участоктарда партия комитеттери кижилер-биле ажылдавайн, оларның ажыл-херектерин сонуургавайн турар. Ынчангаш Сыстыг-Хемниң ыяш белеткээр участогунда ажылчыннарның ажыл шагы үзер чоруктары хөй, чуртталга байдалдарынга өргежок чугула үүлдер-биле хандырылга кончуг кошкак.

Ыяшты салдадыр черже үндүр сөөртүрүнге болгаш пилорамаларга белеткээринге кыш эн-не таарымчалыг үе болур. Тайганың кестинмээн ыяжы тудуг ыяжы эвес-ле болгай. Тудуг ыяжы дээрге-ле ажыглаарынга белен ыяш-тыр. Ынчангаш ам ыяшты арыгдан үзүктел чок үндүр сөөртүрүнче бүгү күштү, аргаларны ажыглаары чугула.

Ыяш белеткелинге автотранспорт ажылдакчыларының киржилгези улуг. Ынчалза-даа автотранспорттуң ыяш сөөртүлгезин ам-даа таарыштыр организаставаан. Шагаан-Арыг үлетпүр комбинадының ыяш белеткээр участогунче хүнде ийи-үш катап чораан келип болур турда-ла. Шагаан-Арыг АТК-зының машиналары ол аразынга чүгле чангыс катап чоруп турар. Ындыг чижектер эвээш эвес. Автотранспорт ажылдакчыларының хүлээлгези болза, ыяш сөөртүлгезинге күш-ажыллын бүдүрүкчүлүүн бедидери, чаа тудугларны тудуг ыяжы-биле үзүктел чок хандырары болур.

Ыяш ажыл-агыйларының удуртукчуларының, партия болгаш совет организацияларның сорулгазы болза, чангыс-даа кышкы хүнүң аная эрттирбейн, ыяш белеткекчилеринин болгаш транспортчуларның ийи эвлеч-биле ажылдаарын организастаары болур.

Агитпункт

Таңды районнуң Бай-Хаак суурда эш П. Попов өргелекчилээн № 1 агитпунктуда политмассалыг ажылдар доктаамал чоруттунуп турар. Агитпунктунуң дашты сонгулдаже кыйгырып турар лозуннар, плакаттар-биле көрүштүг кылдыр шиметтинген. Столларда — номнар, солуннар, сонгулда материалдарын парлаан брошюралар. Ханада — ажылчын план, агитаторларның ажыл хувааллазы, дежурныйларның списогу болгаш сонгулда округтары чижектиг агитаторларга болгаш соңгукчуларга чугула херектиг көргүзүг материалдары бар.

Ук агитпунктуда ниитиз-биле 58 агитаторлар ажыллап турар. Олар чоокку хүннерде сонгукчуларның дамзызын хынаарын холга ап, участок комиссиязынга эки дузалашкан.

Агитпунктуга хүн бүрүде кандыг-бир хемчеглер чоруттунган турар. Ажыл планын өзүгаар чоокта чаа партия организацияларының секретарьлары-биле агитаторларның хуралын эрттирип, сургаалда кылган.

Бүгү делегей байдалының талазы-биле болгаш совет демократия дугайында лекциялар база номчуттунган.

В. Гайдук, И. Булатов, Адыгбай болгаш өске-даа эки ажылдыг агитаторлар агитпунктуда бар. Агитаторлар амгы бо хүннерде депутаттарга кандидаттар дээш агитацияны калбартып турар.

Коммунистернин болгаш партия кежигүнү эвестернин сонгулда блогунуң кандидаттары дээш агитация ажылы 1963 чылдың бирги кварталында районнуң ажыл-агый талазы-биле чедип алыр дээн хүлээлгелерин күүседиринче угланган. Ылангыя часкы тарылга белеткелдерин доозарын, күрүнеге эзт, сүт садарының квартал планын күүседирин сонгулда хүнүнге — бүгү улустун байырлалынга күш-ажылчы бедек кылдыр чедип алыр сорулга салдынган.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Кукуруза шөлүнче

Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозунуң Хайыракан салбырының кукурузачызы Т. Тыртык-оолга удурткан кукурузачылары февральдың бирги чартынга чедир 540 тонна өдекти кукуруза шөлүнде төккен. Олар Беларусь «МТЗ-50» деп трактор-биле хүнде 6—8 катап өдекти сөөртүп, төп турар.

Кукурузачылар бо чылын кукурузаның гектар бүрүзүнден 350 центнерден куду эвес ногаан массаны өстүрер деп сорулганы салган. Т. Базыр, А. Бюрбю өдек чүүдүүн сөөртүржүрүнге шудургу ажылдап келген. Шөлче өдек төгери үргүлүүлеп турар.

М. ТУН-ООЛ.

„Марс-1“ ужудуушкунда

СЭТА-ның дыңнадыы

Февральдың 13-тен 19-ка чедир планеталар аразының «Марс-1» станциязы-биле эвлечеглиг радио харылзаазын тутган. Станциядан телеметриктиг медээлер алдынган.

Февральдың 20-де Москваныбиле 9 шак турда «Марс-1» станцияга чедир черниң хемчээ 67 миллион 432 мун километр болган.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпирин өзүгаар республиканың Хүндүлел самбыразынга моон адаанда мурнакчыларны киирер:

МУРНАКЧЫ ИНЕК КАДАРЧЫЛАРЫ

1962 ЧЫЛДА ХӨЙ НЕМЕЛДЕ ДЕҢЗИ АЛГАНЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

С. Байыр-оол, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 1128 грамм немелде деңзини алган;

С. Тумат, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 1024 грамм немелде деңзини алган;

Т. Домчат-оол, «Өөк совхозтуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 800—1000 грамм немелде деңзини алган;

М. Мыныя, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 910 грамм немелде деңзини алган;

О. Седенбаа, «Межегей» совхозтуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 850—900 грамм немелде деңзини алган;

О. Кызыл-оол, «Межегей» совхозтуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 850—900 грамм немелде деңзини алган;

Т. Серенчап, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 855 грамм немелде деңзини алган;

К. Байыр-оол, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 850 грамм немелде деңзини алган;

Ш. Кунгаа, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 800 грамм немелде деңзини алган;

А. Ананды, Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 800 грамм немелде деңзини алган;

К. Дываа, Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 750 грамм немелде деңзини алган;

К. Аракчаа, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 720 грамм немелде деңзини алган;

С. Орустук, Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 720 грамм немелде деңзини алган;

К. Шыырап, Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 720 грамм немелде деңзини алган;

И. Халбы, Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 710 грамм немелде деңзини алган;

Г. Дапыян, Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 700 грамм немелде деңзини алган;

К. Нордуп, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң инек кадарчызы, бир башка онааштыр хонукта 700 грамм немелде деңзини алган.

МУРНАКЧЫ ХАВАН АЖААКЧЫЛАРЫ

1962 ЧЫЛДА ХАВАН ООЛДАРЫ КАМГАЛАП АЛГАН ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

И. Девикей, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 18, дунгуш хаванга онааштыр—8 хаван оолдарын камгалап алган;

Е. Ильина, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 18 хаван оолдарын камгалап алган;

Х. Деспилдей, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 17, дунгуш хаванга онааштыр—7,6 хаван оолдарын камгалап алган;

Н. Филатова, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 16,6 хаван оолдарын камгалап алган;

К. Машпан, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 16, дунгуш хаванга онааштыр 7 хаван оолдарын камгалап алган;

А. Кудрина, «Межегей» совхозтуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 16 хаван оолдарын камгалап алган;

А. Афанасьева, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 15 хаван оолдарын, дунгуш хаванга онааштыр—8 хаван оолдарын камгалап алган;

А. Найдан, Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 15 хаван оолдарын, дунгуш хаванга онааштыр—6 хаван оолдарын камгалап алган;

Т. Фисунова, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 14,9, дунгуш хаванга онааштыр—7 хаван оолдарын камгалап алган;

К. Филимонова, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 14, дунгуш хаванга онааштыр — 7 хаван оолдарын камгалап алган;

В. Яковлева, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 14 хаван оолдарын камгалап алган;

Ш. Шалган, Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 14 хаван оолдарын камгалап алган;

М. Шишконакова, «Найырал» совхозтуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 14, дунгуш хаванга онааштыр — 9 хаван оолдарын камгалап алган;

М. Доржу, Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13, дунгуш хаванга онааштыр—7 хаван оолдарын камгалап алган;

Д. Борбак-Тана, Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13, дунгуш хаванга онааштыр—6 хаван оолдарын камгалап алган;

Д. Нуржукпаа, Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13, дунгуш хаванга онааштыр—6 хаван оолдарын камгалап алган;

К. Карапаа, Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13, дунгуш хаванга онааштыр—6 хаван оолдарын камгалап алган;

О. Кан-кыс, Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13, дунгуш хаванга онааштыр — 6 хаван оолдарын камгалап алган;

А. Лебедева, Каа-Хем районнуң «Ленинчи орук» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13,4, дунгуш хаванга онааштыр — 5,3 хаван оолдарын камгалап алган;

С. Ярик, Каа-Хем районнуң «Ленинчи орук» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 13,4, дунгуш хаванга онааштыр — 5,3 хаван оолдарын камгалап алган;

М. Адыпаа, Чөөн-Хемчик районнуң СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 12, дунгуш хаванга онааштыр—10 хаван оолдарын камгалап алган;

С. Өшкү-Саар, Чөөн-Хемчик районнуң СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 12, дунгуш хаванга онааштыр—10 хаван оолдарын камгалап алган;

Е. Дудина, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 12, дунгуш хаванга онааштыр—6 хаван оолдарын камгалап алган;

А. Макарова, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 12, дунгуш хаванга онааштыр—6 хаван оолдарын камгалап алган;

М. Донбай, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хаван ажаакчызы, төрүүр кол хаванга онааштыр 11, дунгуш хаванга онааштыр — 6 оолдарын камгалап алган.

МУРНАКЧЫ ХОЙЖУЛАР

1962 ЧЫЛДА ДҮК КЫРГЫП АЛГАН ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

М. Серот, «Шекпээр» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 7,1 килограмм дүк кыргып алган;

Д. Маады, «Өөк» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,7 килограмм дүк кыргып алган;

С. Баазан, Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 4,6 килограмм дүк кыргып алган;

О. Тартан, «Өөк» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,3 килограмм дүктү кыргып алган;

Т. Алдай, «Найырал» колхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,3 килограмм дүктү кыргып алган;

М. Төгүс-оол, «Барлык» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,3 килограмм дүктү кыргып алган;

Т. Шуулун, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 4,2 килограмм дүктү кыргып алган;

Т. Хуурак, «ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,2 килограмм дүк кыргып алган;

М. Сюрюн, «Өөк» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,1 килограмм дүктү кыргып алган;

Т. Төре, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 4,1 килограмм дүктү кыргып алган;

Х. Шыырап, «Чыраа-Бажы» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,9 килограмм дүктү кыргып алган;

К. Балдан, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу, бир хойга онааштыр 3,9 килограмм дүктү кыргып алган;

И. Данзырың, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,7 килограмм дүктү кыргып алган;

Л. Иргит, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң хойжузу, бир хойга онааштыр 3,6 килограмм дүктү кыргып алган;

М. Соруулга, Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,6 килограмм дүктү кыргып алган;

Т. Даш-оол, Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,6 килограмм дүктү кыргып алган;

К. Дойбухаа, «Барлык» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,5 килограмм дүктү кыргып алган;

С. Адышаа, Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,5 килограмм дүктү кыргып алган;

У. Төре-Бады, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,4 килограмм дүктү кыргып алган;

М. Чаш-оол, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,4 килограмм дүктү кыргып алган;

С. Дойбаа, «Барлык» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,4 килограмм дүктү кыргып алган;

К. Авандыва, «Элегес» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,4 килограмм дүктү кыргып алган;

С. Адыя, Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,4 килограмм дүктү кыргып алган;

Х. Хөмей, Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,3 килограмм дүктү кыргып алган;

Б. Сырат, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,3 килограмм дүктү кыргып алган;

Э. Кунгаа, «Тес-Хем» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,2 килограмм дүктү кыргып алган;

О. Содуй-оол, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,2 килограмм дүктү кыргып алган;

М. Баян-оол, Таңды районнуң «Коммунизмниң херели» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,2 килограмм дүктү кыргып алган;

С. Бөрзек, Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,1 килограмм дүктү кыргып алган;

М. Чымба, «Өөк» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,1 килограмм дүктү кыргып алган;

М. Мамын-оол, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,1 килограмм дүктү кыргып алган;

Д. Чүльдүм, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,1 килограмм дүктү кыргып алган;

Д. Шаравин, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,1 килограмм дүктү кыргып алган;

Т. Сертип, «Найырал» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3,1 килограмм дүктү кыргып алган;

С. Баткар, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3,1 дүктү кыргып алган;

С. Мижит-оол, Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3 килограмм дүктү кыргып алган;

К. Бадый, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3 килограмм дүктү кыргып алган;

И. Ойбаа, «Найырал» совхозтуң хойжузу, бир хойдан 3 килограмм дүктү кыргып алган;

О. Болат-оол, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу, бир хойдан 3 килограмм дүктү кыргып алган.

МУРНАКЧЫ ХАВАН АЖААКЧЫЛРЫ

1962 ЧЫЛДА ХАВАННАРНЫ СЕМИРТИР АЗЫРААН ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Х. Кунгаа, Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы, семирти азыралда бир башка онааштыр хонукта 800 грамм немелде деңзини алган;

О. Бопуң, Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы, семирти азыралда бир башка онааштыр хонукта 500 грамм немелде деңзини алган;

П. Куликов, «Межегей» совхозтуң хаван ажаакчызы, семирти азыралда бир башка онааштыр хонукта 500 грамм немелде деңзини алган.

(Төнчүзү. Эгези № 42,43 солунларда).

Монгуш Намай Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда саанчы болуп ажылдап турар. Эрткен чылын оон бодунга быжыглаан чурт инектеринден бир инекке онааштыр 1200 литр сүттү саар хүлээлгени алгаш, херек кырында 1340 литр кылдыр саап алган. Сүт саалдазын ол чылдың-на көвүдедип турар. Чижээлээрге, эрткен чылын январьда бир инекке онааштыр 75 литр сүт саган болза, бо чылдын январьда бир инекке онааштыр 170 литрни саап алган. Эки ажылы дээш, колхозчулар ону район Совединин депутадынга кандидат кылдыр депшиткеннер.

Фото В. Лутковтуу.

ЭКИ НАЙЫРАЛЧЫ ХАРЫЛЗААЛАР

Совет-лаос кады кылган дыңнадыг

Лаостуң хаары Шри Саванг Ваттхана болза каттышкан чазактың премьер-министри Суванна Фумага болгаш Лаостун еске-даа күрүне ажылдакчыларынга үдедип алгаш, күрүненин албан аян-чоруун кылып, Совет Эвилелинге февраль 11-ден 18-ке чедир чоруп турган. Хүндүлүг аалчылар Совет Эвилелинге боттарының чоруп турганы-биле холбаштыр улуг күзел ханыышкынын илергейлээннер. Олар чуректиң ханызындан хүлээп алыышкынны болгаш лаос улуска совет кижилериниң чаагай эп-сеткилин каттыштырып турарын демдеглээн.

Совет-лаос кады кылган медеглелде чугаалап турары болза: Лаостан келген аалчылар ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделиниң Даргазы Н. С. Хрущев-биле болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев-биле ужурашкан болгаш чугаалашкан, оон чорудулгазында Совет Эвилели биле Лаостун аразында харылзааларны хөгжүдер база быжыглаары-биле холбашкан айтырыгларның талазы-биле, а ол ышкаш делегейниң амгы байдалының чамдык чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны ак-сеткилдиг болгаш ажыктыг солушканнар.

1962 чылда Лаос талазы-биле Женева дугуржулгаларын чайгылыш чокка сагыырынга болгаш боттандырарынга боттарының быжыг шиитпирлиин ийи чазактар медеглеп турар. Лаос улустун национал түүкүдерин билип турар дээш база делегей айтырыы болур лаос айтырыын тайбын таарыштыр шиитпирлээриниң херээнге Совет Эвилелинин киирген улуг салыышкыны дээш Н. С. Хрущев баштаан Совет чазакка болгаш совет улуска хаары өөрүп четтиринишкинни Лаостуң хаары илергейлээн.

Ийи чурттуң аразынга политика, экономика, культура база еске-даа адырлар талазы-биле найыралчы харылзааларны болгаш кады ажылдажылганы бүгү талалыг хөгжүдеринге база быжыглаарынга күзелдиин ийи талалар айытқан. Лаоска кандыг-даа политиктиг негелделер чокка болгаш хөй таварылгаларда белек кылдыр халас тыпсып турар бүгү совет дузаламчыны боттарының онза үнелеп көрүп турарын Лаостуң хаары болгаш премьер-министр Суванна Фума медеглээн.

Дыңнадыгда оон ыңай демдеглеп турары чүл дээрге, бүгү делегейниң термоядролуг дайының болдурбазындан, бүгү делегейге быжыг тайбынны камгалаарындан артык эң чугула сорулга амгы үеде чок дээрзин совет болгаш лаос талалар санап турар. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрери термоядролуг дайынны баш удур сагындырарынга болгаш чер кырынга быжыг тайбынны бадыткап тургузарынга шиитпирлиг ужур-дузалыг болур ийик дээрзинге ийи талалар бүзүрелдиг. Олар ядролуг чепсектиң улам ыңай нептерээринге шиитпирлиг удурланып турарын айтып, ону хорууру дээш саналдаанар.

Санал-оналдарның солчугазы чоруп турда атомнуг эвес зоналарны тургузарының улуг ужур-дузазын хүлээп көрүп, өскенин девискээрлериде даштыны чепсектиг күштерни чайладып үндүрерин сонгаарлатпазының өргежок чугулазын демдеглээн. Ийи талалар колониализмни шиитпирлиг буруу шаап турар.

Кыдат Улус Республика болгаш Индия кызыгаар маргылдаазын тайбын арга-биле, чугаалажыышкыннарның аргазы-биле таарыштыр шиитпирлээринге бүгү күжениишкиннерин салыр дээрзинге идегелин ССРЭ-ниң болгаш Лаостун чазактары илергейлеп турар. БУР болза КНО-да дүрүм өзүгаар олудун өөдөн турар ужурлуг деп олар санап турар.

Мурнуу-Чөөн Азияның чамдык районнарында дүшкүүрлүг чоруктун ам-даа хевээр артып турарынга хараадаашкынны дыңнадыгда илергейлээн. Камбоджаның нейтралитедин болгаш хамаарышпас чоруун хандырар талазы-биле делегей дугуржулгазын чарар дугайында Камбоджаның хаан күрүнезиниң баштыңы ызугуур салгакчызы Сиануктуң саналынга ийи талалар байыр чедирип база деткип турарлар.

Лаостуң хаанының Совет Эвилелинге күрүне аян-чоруу үре-түннелдиг болган болгаш Совет Эвилели биле Лаостуң аразында бот-бодун билчир чорукту база найыралды улам ыңай быжыглаарынга бараан болган турар.

Малчыннардың ажыл-херектери болгаш планнары

Хүлээлгени ажыл-ишке

ТОРГАЛЫГ. (Телефон-биле). Усть-Лабинчилерниң үнелиг әгеләәшкинин бүрүн деткивишаан, Өвүрнүн «Торгалыг» колхозунун малчыннары чеди чылдың бешки чылында бедиткен социалистиг хүлээлгени ап турар. Боттарының күжүн, арга курлавырын санап көргеш, бо чылын күрүнеге 475 тонна эзти, 360 тонна сүттү болгаш 87 тонна дүктү садарын шиитпирлээн.

Ол чиик әвес сорулганын күүселдези ала-чаягаар боттанмас дәәрзин торгалыгжылар эки билир. Амгы кол кичәәнгейни — ниитиниң малын менди, тодуг болгаш чылыг кыштагладырынче угландырган. Семис чыл ашкан малдың продуктулуу-даа бедик, чаш төлү-даа боткур, дүрген мандыычал болур.

Колхозтуң шәәр малы 92 коданда, мыйыстыг бода малы 24 кезек черде хүр кыштаглап турар. Сөөлгү хүннерге чедир төрүттүнген 1100 хураган, 253 анай шупту менди. Сүтбараан фермаларында 41 инек төрәән, Ажаалда чемгериддени эки түргускаңнадан инектиң сүү хүнде ортумаа-биле 4—5 кг болуп, бызаалар база дүрген доругуп турар.

Мал оолдаашкыны тулуктаан амгы үеде кыштагларже күштү уламна немеп, сиген, концентрат болгаш өске-даа чем курлавырын көвүдеп турар. Колхоз баштаар чери бо талазы-биле 3 тракторну, 7 автомашинаны, 30 ажыг шанактыг ээтты быжыглаан.

БЕДИТКЕН ХҮЛЭЭЛГЕ

Дуржулга станциязында ажылдап турар коммунист Севен Шырапович Сыраттың ады оон еске-даа черлерге билдингир. Ол ам он ийи чыл иштинде хойжулап келген. Эш-өөрү ону «хой ажылыныңа мастери» дижирлер. Эрткен чылды ол эки көргүзүглерлиг доскан. Чеди чылдың бешки чылынче кирип тура Севен Шырапович чаа, бедиткен хүлээлгелерни алган: үүс хойдан үүс хураганны алыр, хой бүрүзүнден 4,2 кг дүктү кыргыыр.

Ам оон ажаалгазында нарын дүктүг 532 хой бар. Олар шуптузу эки кыш ажып турар.

ЧУРУКТА: С. Ш. Сырат хостуг шагында ынаи херээ-биле.

Фото В. Чапайкиннии.

Хүр кыштап турар

Барыын-Хемчик районнуң «Кара-Хөл» көдээ ажыл-агый артелиниң бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадазының хойжузу Күжүгет Комбу ниитинин малын он ажыг чылдар дургузунда малдап турар. Ол чыл бүрүде күш-ажылчы бедик көргүзүглерни чедип ап, шаннал-макталдарны хей удаа ап келген.

Эш Комбу әрткен ажыл-агый чылында бир кодан ирттерни чангыс-даа баш хорамча чок эки деңгилделиг кылдыр азырап-ажаап, баш бүрүзүнге онааштыр 4,1 кг дүктү кыргып алган. Дуржулгалыг хойжу әрткен күзүн кадарып турган ирттерин күрүнеге дужааттарга 300 баш төрүүр хойларны хүлээдип берген. Олар хүр кыш ажып турар. Хойларның хураганнаашкыны әгелээн. Баштай төрүттүнген 75 хураганнар эки доругуп турар. Чаш хураганнар азыраар сиген хойжунуң коданында четчир.

С. ЧАМДЫ.

МАЛЧЫННАРГА ЧОРААН

Чоокта чаа Улуг-Хем районда «Найырал» совхозтуң бөлүк комсомолчулары ында комсомол организациязының секретары Т. Шулуунун башталгазы-биле малчыннарже аалчеглиг үнүүшкүнге чораннар. Комсомолчулар малчыннарга солун концерти көргүспүшаан, лекция, беседаны кылып берип, оларның ажылагыйынга дузалажып чораан.

Концерттиң киржикчизи Б. Бүрүноолдуң күүселкени «Колхозчу мен», «Агитатор», А. Сунчукованың күүселкени «Авай», «Чодураа» деп ырларын болгаш клуб әргелекчизи А. Семёновтуң баянга ырлатканы чараш аялгаларын малчыннар улуг сонуургал-биле дыннаанар. Танцыларны, шулуктерни болгаш хылдыг музыка-биле хөй янзы аялгаларны олар база күүселкеннер.

Бот-тывынгыр уран үүлдүн база бир идепкейлиг киржикчизи әмчи Т. Заставная малчыннарны болгаш оларның ургуларын шинчип, әмин бербишаан, янзы-бүрү аарыглардан баш удур камгаланырының дугайында беседаны кылып берип чораан. Автолавка садыгжызы әш Болум малчыннарга чүгула хереглелдин бараннарын, аъш-чем аймаан саткан. Эш Шулуу малчыннарны усть-лабинчилерниң көдээ ажыл-агыйның ажылишчилеринге кыйгырыы-биле болгаш «Найырал» совхозтуң бо чылгы социалистиг хүлээлгелери-биле база катап таныштырган.

Комсомолчуларның барып чораны малчыннарның коданнарында мал хүр кыш ажып турар. Чижээ, хоочун хойжу Т. Дүрбүүнүң коданында 644 хой бар. Оларның 130-ни төрәан болгаш хураганнары менди алдынган. Артканнарындан 100 хойга онааштыр 100 хураганны албышаан, хой бүрүзүнден 2,3 кг дүктү кыргып алыр дәәш ол кызымак ажылдап турар.

Комсомолчулар совхозтуң төвүнче әәп чаныып ора Шанчыга база концерт көргүскен. Шанчының тараажылары чоокку үеге чедир 1000 тонна тараа үрезинин арыглап доскан. Аныяктар звенозу С. Тадар-оолдуң удуртулгазы-биле үрезин арыглаашкынында шалыпчы ажылдап турар. Олар сонгулда хүнүнге чедир үрезинни арыглап доозар дәәш күжениишкиниг ажылдап турар.

В. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Политөөредилгени бедик деңнелче

АЛА-ЧАЯГААРЛААШКЫНДАН УШТУНАР

Политиктиг билиглер-биле бодун чепсегленмишаан, әртемниң, техниканың чаа чедиишкиннерин, мурнакчы дуржулганы шингәдип алыры амгы үеде коммунистерниң болгаш партия, совет активчилериниң кол сорулгазы болуп турар. Ылаңгыя чеди чылдың улуг онаалдарын чедиишкиниг күүседириңче массаларның күш-ажылчы кужениишкиннерин мобилизастаар херекке коммунистерге баштаткан активтерниң ролю дыка улуг. Ынчангаш, оларны билиглер-биле чепсегләәри партияның бүгү идеологтуг ажылының кол үүлү болуп турар.

Ындыг турбуже колхоз-совхоз будурулгазының Чөөн-Хемчик өргелелиниң Барыын-Хемчик районунда «Шекпәәр» совхозта партия чырыышкынының ажылы кончуг багай тургустунган. Мооң чижээн совхозтун Дөң-Терезин салбырында партия, комсомол чырыышкынының бөлүмнериниң канчаар ажылдап турарындан көрүп болур.

Маная өөредилге чылының әгезинде партия әге организациязы (секретары О. Баян) өөренде чогуур 70 ажыг дыннакчыларның данзызын кылгаш, партия организациязы-биле комсомол организациязының катышкан хуралынга СЭКП төөгүзү, агар политика болгаш комсомол төөгүзү өөренир талазы-биле бөлүмнерни тургускан.

Бөлүмнериң ажылы баштайгы үеде әәрән эки чоруп турган. Партия, комсомол организациялары ону чүгәәр удуртуп турган. Оон соонда ол организациялардан негелде, хынала чок апаарга дыннакчылар чоорту келбестеп турза-турза, агар политика өөренир талазы-биле бөлүмнүн дыннакчылары кичәәлге шуут келбестәән. Ынчаарга оон удуртукчузу, пропагандист әш А. Бичеоол чангыс-даа кижи келбестей бәәрге, боду бажыннарны кезип, кичәәл чарлап, алаан хемчеглерни алза-даа дуза болбаан, оон ол база чегенип калган.

Комсомол төөгүзү өөренир талазыбиле бөлүмге баштай 30 хире аныяктар кәәп турган болза, ам 3—4 кижи кәәп турар апарган. Сөөлгү үеде анаа өөренип турганнар комсомол әге организациязының секретары әш Х. Сайынның бодундан әгеләәш кичәәлге шуут келбестәәннер.

Партия төөгүзү өөренир бөлүмде школаның башкылар коллективинин кежигүннери шупту хаара туттунган. Оларның аразында суурдан 5 кижи база бар. Олар кичәәлдерге база калбестәәннер. Чижээ, партбюро кежигүнү, тулуг бригадазының бригадири әш О. Хирбәә, коммунистер О. Байыр-оол, М. Барынмаа, К. Хорлуу, М. Хажытпаа кичәәлге келбестәәннер.

Активтерден ферма әргелекчизи О. Седип, мал әмчилери О. Халырбаа, О. Базыр, магазин әргелекчизи О. Агаржаа, школада төрелдер комитединиң даргазы О. Анпыр-оол болгаш медпункт әргелекчизиндеи әгеләәш, өске-даа әштер политбөлүмнерде хаара туттунмаан.

Салбырда зоотехник әш Хирлигбей СЭКП төөгүзү өөренир бөлүмге бир удаа кичәәлге олурушкаш, бөлүмнүн пропагандизи анаа дараазында кичәәлге идеткел кылыр сен деп даалга бәәрге, ол хевәәр кичәәлге келбейн барган.

Партбюро кежигүнү әш О. Дөмүр-оол өөренир деп адын бижиткен хирезинде өөренирден туржук, бюро хуралынга безин кәәп киришпейн турар.

Партия чырыдыышкынынга өөренир деп адын бижидип алгаш, боттарының билиин бедидерин бодавайн турарларның дугайында айтырыгны партия әге организациязының секретары партбюрога тургузуп турааданы салбырда өөредилгенин байдалы эки талазынче өскерилбейн турар. Харыысалгалыг участоктар харыылап турар, ол-ла хирезинде өөренмейн турар ажылдакчылар дугайында совхозтуң дирекция чери база хемчег албайн турар.

Школа коллективинде өөренир деп күзелин илереткеннер база эки өөренмейн турарлар. Ол дугайында школа директору, ында профэвилел организациязы база организастыг хемчег албайн турар.

Бо салбырда партия, комсомол өөредилгезинин дугайында үстүү организациялар, совхозта партком секретары әш О. Манзырыкчыдан әгеләәш, районнуң парткомунга чедир кандыг-даа кичәәнгей салбайн, алачаягаарлаашкында киирген.

Партия чырыдыышкынынга өөредилге доостурунга чедир әвәәш айлар арткан. Ам хамык кичәәнгейни ол арткан үеде өөредилге программазын бүрүнү-биле эки доозар дәәш боттуг хемчеглерни алыры негеттинип келген.

А. ХЕРТЕК,
пропагандист.

Тодаргай экономика бөлгүмү

Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхозтун Ак-Туруг салбырында социалистиг көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренир бөлүм ажылдап турар. Анаа 15 дыннакчылар өөренип турган. Ону пропагандист әш К. С. Кысыгбай удуртуп турар. Бөлүм өөредилге чылы әгелөөнден бәәр программаның 4 темаларын өөренип әрткен болгаш СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунун материалдарын база өөренип доскан.

Пропагандист әш Кысыгбай кичәәлдерни эки белеткелдиг чорудуп турар. Ол кичәәл бүрүзүнге программа ёзугаар тайылбырларны кылырда, ону бистиң республиканың, районнун, совхозтун, ылаңгыя салбырның амыдыралындан чижектерни ажыглап, оон-биле холбап турарын айыткан материалды ханы билип алырынга дыннакчыларга дыка дузалыг болуп турар.

Пропагандист кичәәл әгеләәр мурнунда әрткен кичәәлге айыткан материалды дыннакчылар кайы хире билип алганын хынап, дыннакчылардан айтырып, допчулап түннеп турар чорук бөлүмде чанчыл болган. Дыннакчыларның иштинден әштер Өлчеев, Дембирел, Данзырын, Базыр-Сады, Аспан-оол, Куулар олар көнчүг кызымаккай өөренип турарлар.

Бөлүмнүң эки ажылдаарынга таарымчалыг байдалды совхозтуң дирекция чери тургузуп бергенин демдеглөөри чүгула. Бөлүмнүң кичәәлдери салбырның конторазында чоруп турар. Мында чылыг-даа, чырык-даа. Кичәәл кылырда олурар стол, сандайлар четчири-биле хандыртынган.

С. СОТНАМ.

БИСТИҢ КАНДИДААТТАРЫВЫС

Улуг харыысалга

Оо, силер Николай Васильевичини мынчан кабинединге олурда таваржы бәәр бис деп кордаан херәәнер чок. Ол черле олут орар әвес—деп, бистин айтырыывыска ак халаттыг херәәжен кижи харыылаан. Оон кабинединге дөмей чедер-дир деп шиитпирләәш, базыпкан бис.

Ёзулуг-ла таварылга болуп, ол кабинединде бар болган. Республика әмнелгезинин кол әмчизи Николай Васильевич Сизыхтың кабинединге олурары шынап-ла ховар. Ону бирде чалалгаже апаар, а чамдык чүгула негеттинип келген таварылгаларда әмчилер сүмележилгезинчедаа келдирген болгулаар дәәш, үүү болбас дәәр. Кижиниң кадынга холбашкан айтырыгны кабинетке олура шиитпирләәри канчап-даа берге болгай. Чамдыкта оон кабинединиң әжиинде өрәәлге әмчилер, сестралар, лаборантылар долган-даа тургулаар. Оларның шуптузунга харыы, сүме бәәр, шыңгыы аарыг кижилерниң байдалының дугайында оларны әмнеп турар әмчилериң допчу дыннадын алыр—кысказы-биле чугаалаарга, маная база-ла совет кижиниң кадыының, амы-тынының дугайында айтырыг уламчылай бәәр.

Стол артындан көзүлдүр-ле санаа олуруп чаңчыкпааны илдең, кара-сарыг бажының дүгүн кызып-кызып актаар дырап алырга-даа дедир-ле чагыргажок сандарай бәәр, шилгедек бедик дуртсынында бөдүүн материалдыг хүрен костюм кеткен кижи туруп келгеш бистиң-биле мендилешти.

— Парлалга төлөәлери бисти чүге сонуургай бергенил?—деп, ак-көк характарын хүлүмзүретпишаан, ол бисче көрүп, баштактаны аарак айтыра-дыр.

Николай Васильевич биске бодунун дугайын барык-ла чүнү-даа ыыттаваан. Республика әмнелгезинде байдалды бирден бирәә чокка биске сонуургадыр, чонунун кадыкшылы дәәш амыр-дыжын харамнанмайн турар әмчи кадрларның көвүдеп турарының дугайын, кандыг шинчилел аппаратуралары-биле болгаш приборлар-биле әмнелгелериниң хандыртынып турарын тайылбырлаан.

— Мооң мурнунда чыттырып әмнәәр әмнелгелерге аарыг кижилер дүне, хүндүс әмчини, сестраны азы ажаакчызын дарыы хереглөөн таварылгада стакан азы шопулак кыңгырадыр, оон кедерезе алгырып кый дәәр турган. Ол дәәрге аарыг кижиге канчап-даа таарышпас. Ам ол талазы-биле бүгү-ле әмнелге корпустарында электрилиг медәә системазын тургузуп турар, а чамдыктарында харын-даа ону кылып доскан. Кезип әмнәәр әмнелге салбырының чаа үш каът бажыңында үүрек, өкпе, баар ышкаш кижиниң нарын органнарын кезип әмнәәрниң сөөлгү үедеги нарын аппараттары бар апарган болгай деп, ол өөрүшкүзү хайныгып чугаалаан. — Ол бүгү техниканың бистерге, әмчилерге дузазы улуг, бистиң улуг харыысалгалыг ажыл-иживиске әргежок чугула.

Республика әмнелгезинин уламна әкижип, әмчилерниң ажыл-чорудулгазында чаа үүлдер тыптып турар. Районнарда әмнелгелерге практиктиг дузаны чедирер, көдәәже тускай медицина бригадаларын чорудар аргалар бисте ам тургустунган. Чижээ, бо чылын хойжу бригадаларның кежигүннериге медицина дузаламчызын чедирер тускай комплексилиг медицина бригадазын тургускан, ол ам удавас ажылдап әгелөөр.

Республика әмнелгезинин бүгү ажылдакчыларының кол сорулгазы чүгле кижилерниң аарыын эки билири, ону әмнәәри-биле кызыгаарлаттынмайн, аарыгларны болдурбазынга баш удур хемчеглерни алыры, медицина дузаламчызын чедиринин культуразын бедидери деп, ол беседаның төнчүзүнде демдеглейдир.

Эш СИЗЫХТЫҢ хуузунда амыдырал чурталгазы оон кылып келген ажылы-биле, кижилерниң кадыкшылы дәәш амыр-дыш чок демисели-биле тудуш холбаалыг. Николай Васильевич бодунуң дугайын биске төөгүвәән болзажок, ол бүгүнү хей-ниитиниң үнелөөшкинни чаягаар-ла хереченлеп турар.

1953 чыл. Иркутскиниң медицина институдун доскаш, аныяк әмчи Николай Сизых Тываже ажылдаарыбиле чорупкан. Чамдык тускай әртемниглер ышкаш, «түр када» әвес, Тывага үр чурттап ажылдаарын ол ынчан-на быжыы-биле шиитпирлеп алган.

Кызылга келирге ону Сүт-Хөлге чоруткан. Анаа канчаар ажылдап турганының дугайында мооң мурнунда «Шыныңың» бир номерингe очерк парлаттынганы таварылга әвес. Николай Васильевич Сүт-Хөлге ажылдап турганының үеинде безин каш удаа район Совединин депутадынга, бир катап область Совединин депутадынга соңгуттуруп келген.

1960 чылда Н. В. Сизыхты Кызылда төп әмнелгеге ажылдадырыбиле әккелген. Республика найысылалынга келген чылында-ла ону Кызыл хоорай Совединин депутадынга соңгаан. Тывада кадык камгаланының мурнакчы ажылдакчыларының бирәәзи Николай Васильевичини ам база-ла хоорай Совединин депутадынга кандидат кылдыр депшиткен.

О. НАМЧЫЛАН.

СОВЕТ АРМИЯНЫҢ БОЛГАШ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНУН 45 ЧЫЛ ОЮНГА УТКУШТУР

Солдат—мурнакчы механизатор

— Даниловтуң «Бежен дөртү» белен бе?
— Белен. Даалга манап турар.
— Чаа маршрут — тайгаже. Сорулга — ында тудугжулар бригадазынга дузалаар. Шөлден тайгага барып ажылдаары база бир янзы солун болгай.
— Хамаан, чоруур-ла.

Күскээр кыжын Тес-Хемниң «Чодураа» колхозтуң конторазынга, колхоз даргазы-биле тракторист Б. Даниловтуң аразынга болган чугаа үүе бо.

Аныяк коммунист Болат-оол Данилов — төрәән колхозунуң мурнакчы механизаторларының бирәәзи. Оон механизатор ажылының стажы — он чыл. Совет Армияның хүрәәленинге албан әрттиргеш келген соонда, Б. Даниловтуң күш-ажылчы идепкей-чүткүлдүү, мурнакчы чоруу улам көску апарган. Чыл бүрүде часкы болгаш күскү хову ажылдарынга оон «ДТ-54» трактору норма күүсетпейн барган таварылга турбаан. Ужарлыг-Хемниң, Сайгынның болгаш Чодураның, Агарның ховуларында Б. Даниловтуң ажылдаваны таварылга шөлү чок. Чижеглеп алган чымчак андарылга-биле алырга чүгле 1962 чылда 1100 ажыг га черни ажылдап кылган.

ЧУРУКТА: мурнакчы механизатор Б. Данилов.

Сөзү болгаш фото: М. ОЮННУУ.

МАЛЧЫННАРНЫҢ АЛДАРЫНЫҢ ХЕРЭЭ

(„Правданың" мурнуку үүлү)

Малчынның күш-ажылы, кышкы үеде белен әвес. Ол әвәәш әвес күжениишкинни үндүрер апаар. Сүт саалдазы бедик болзун база малдың деңзизи хой, оон чаш төлү камгалаттынган турзун дәәш малды ажылагыйжы ёзу-биле ажаар-дежөөр херек. Эткe, сүтке болгаш аъш-чемниң өске-даа продуктуларынга улустуң өзүп турар хереглелдерин долу хандырар талазы-биле партияның салган әчис сорулгазы саанчыларын, кадрчыларын, хаван ажаакчыларының, ивижилерниң, күш ажаакчыларының күш-ажылы-биле чедип алдынар.

Бистиң чуртувуста малынның мергежили шахтёрнун, металлургтун, пос-таавычының болгаш совет кижиниң өске-даа мергежили дег база-ла шак ындыг хүндүлүг. Фермаларның ажылдакчыларының күш-ажылчы маадырлыг чоруун Төрәән чурт төлептин-биле демдеглеп турар. Хаваннарны улуг-улуг бөлүктерге семирти азыраарының әгелекчизи Ростовта Г. П. Плотниковтун, Иваново области романовск хойлар өстурериниң мастери Е. И. Штыкованың, Крымда күш ажаакчызы А. П. Гетьманның болгаш өскелернин-даа аттары чуртта билдингир. Мун-мун малчыннар орденнер-биле шаннаткылаан, а әң шылгарацгай кижилерге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскылаан. Чыл келген тулум-на мурнакчыларын саны көвүдеп, оларның мергежили өзүп турар.

Мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле хүлээлгезин күүсеткен, Тамбов областың Коминтерн аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының чедиишкиннериниң дугайы чоокку әрткен хүннерде бүгү чуртка билдингир апарган. Олар әрткен чылын үүс гектар тарылга шөлүнге онааштыр 75 центнерден хей болгаш көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг еске үүс гектар чер бүрүзүнге онааштыр 16,1 центнер эзти бүдүргеннер. Күрүнеге эзт садарының талазы-биле чыл планын колхоз 171 хуу күүсеткен.

Колхозчуларның чедип алган тиилелгези-биле холбаштыр байыр чедирбишаан, әш Н. С. Хрущевтун бижээни болза: «Силер мал ажылын хөгжүдеринге баштайгы чедиишкиннерни чедип алган-дыр силер. Ам Коминтерн аттыг колхоз хамыктың мурнунда үүс гектар черге онааштыр малды әң хей болдурарының, баш санын көвүдериниң әң чугула сорулгазын шиитпирлөөринге үлегерчижээн көргүзер ужурлуг. Көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг үүс гектар черинге онааштыр сүт бүдүрери, саар инектериниң баш саны—ол болза бүгү ажыл-агыйның, бүгү мал ажылының байдалын көргүзер хемчээкчи болур». Коминтерн аттыг көдээ ажыл-агый артелинин найыралдыг коллективи дег оон үлегерин әдерер мун-мун коллективтер чаа харыысалгалыг сорулганы чедиишкиниг шиитпирлөөр дәәрзинге чигзиниг турбас.

Усть-Лабинскиниң колхозчулары эки әгелөөшкинни кылганнар. Бүгү улустуң социалистиг чарыжының әгелекчилери болбушаан, олар Кубаньның мурнакчы тараажыларының болгаш малчыннарының чедиишкиннерин боттарының хүлээлгелериниң үндезини болдурганнар. Усть-лабинчилер бо чылын көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидери база тараа белеткелин өстурери-биле чергелештир, әтти болгаш сүттү көвүдерин база аазап турарлар. Олар боттарының сөзүн тодаргай практиктиг ажыл-херектери-биле быжыглап: малдың семирти азыралгазын әкижидип, инектериниң чемгерилгезин оларның продуктулуун барымдаалап чорудун, малды чемгерер мурнунда бөдүүн чемнерни ажыктыг кылдыр таарыштыр берип турар.

Кыш — мал ажылының фермаларынга әң-не күжениишкиниг үе болур. Ылаңгыя малга чемнериниң курлавыры әвәәш, оларны ажаап-тежәәринге кайы-хамаан чок чорукту болдуруп, хей күш үнер ажылдарны механизастаарының дугайында сагыш салбайн турган черлерге кыштаглаашкын берге болуп турар. Чогум-на оон ужурунда Ставрополь крайның болгаш Куйбышев, Иркутск база өске-даа областарның чамдык колхозтарында болгаш совхозтарында сүт саалдазы кончуг әвәәжәән, семиртилгеде турар малдың деңзизи кудулаан, өлген малдарның саны өскен.

Амгы үеде мал чемнериниң курлавырын немеп болбас болбайн аан. Ындыг болза-даа байдалды әдип ап болур. Колхозта азы совхозта бар турар курлавырларны хамыктың мурнунда мергежилдиг хуваар херек. Килограмм мал чеми бүрүзүн уламна ажыктыг кылдыр ажыглаар ужурлуг. Ындыг болза-даа мал чемнериниң аажок хей курлавырларын дыка хей таварылгада кайы-хамаан чок төтчеглеп, оларны ажыл-агыйжы әвес чарыгдап турар.

Омск областың «Камышловский» совхозунуң удуртукчулары чаа үүлдү медереп билип апкан хире болганнар. Олар мурнакчы ажыл-агыйларның үлегери-биле боттарының фермаларынга саар инектерни баглавайн ажаар арганы ажыглаарын шиитпирлөөннер. Ынчаарга олар ону канчаар кылганнарыл? Инек кажааларындан кормушкаларны үндүр октагылапкаш, аксын ажыктылааш, ферманы әде деривәәннер. Соок келгени-биле холбаштыр мал берге байдалга таварышкан. Ажыл-агыйда мал чемин хейү-биле чарыгдап турза-даа сүт саалдазы кудулан, мал арын турап берген. Үүү ындыг «чаартылгал» ол? Ол болза, әң-не харыысалга чок, мурнакчыларның үлегерлиг дуржулгазын шын әвес ажыглаарының аргазы-дыр.

Малды ажаарының мурнакчы аргаларын, чемгерериниң рациональдыг методтарын, күш-ажылды механизастаарын ажылдап кылыр талазы-биле әртем-шинчилел албан черлери малчыннарга улуг дузаны көргүзер хүлээлгелиг. Ынчалзажок оларның хей-хейү колхозтарже, совхозтарже баарына күзелдиг әвес, практиктиг айтырыгларны оюп әртип турар. Новосибирскиге болган областың партия конференциязынга «Гутовск» совхозтун бригадири Н. И. Белаш санал берип чүве чугаалааш, бажынында олуруп турар әртемденнериниң адрезинге шыңгыы шүгүмчүлелди кылган. Оон чугаалааны болза, «Көдээ ажыл-агыйны болгаш мал ажылын механизастаарының талазыбиле Новосибирск институттарындан хей удаа дилегни кылган бис. Ынчалзажок бистиң совхозка кым-даа келбәән болгаш биске әргежок дузаны көргүспәән».

Мал кыштаглаашкының организастап турарында четпестеринин дугайында хей-хей областарның болгаш крайларның партия конференцияларынга улуг дүвүрәәзин-биле чугаалап турганнар. Партияның көдээ обкомнары, будурулге әргелелдери мал кыштаглаашкынының чоруп турарын хүн бүрү хайгаарап, ажылагыйның удуртукчулары болгаш тускай әртемниглери-биле кады бергелерни ажып әрттер, четпестерни дурген чайладыр дәәш дәәштиг хемчеглерни алыр хүлээлгелиглер. Күштү шын тургузар, фермаларже әң идепкейлиг, әнергиялыг кижилерни чорудар талазы-биле олар көдээ коммунистерге дузалаар ужурлуг. Амгы үеде мал фермазы — колхоз, совхоз будурулгазинин әң шиитпирлиг участогу болур.

Фермаларда ажылдап турар кижилер улуг хүндүткелди әдилеп турар. Чыкылама соок, шуурган болгаш харлыг дүвүү-даа тоовайн олар фермаларга ажылдап, кежәәки сылдыс четчи бергенде бажыннарынче әәп кәәп турарлар. Олар боттарының ажыл-херәәнге күжүн, әнергиязын кызыгаар чокка бараалгадып турар. Фермаларның ажыл-ишчилерин кичәәнгейлиг көөрү, оларның негелделеринге, санал онаалдарынга сагыш салыңгыр болуру — партия, совет организацияларның, ажыл-агыйларның удуртукчуларының хүлээлгези болур. Ферма бүрүзүнге, малчыннар чурттаар, а хостуг шактарында солуннар, сеткүүлдер, номнар номчуур, агитаторнун, партия ажылдакчызының, ажыл-агыйның удуртукчузунуң беседазын дыннаар таарымчалыг чылыг бажыннарны тургузар дәәш сагыш салыры әргежок чугула.

Ол дугайын чүге сагындырып турарыл дизе, фермаларның ажылдакчыларынга чамдыкта ындыг кичәәнгей салдынмайн турар. Хей-хей таварылгада малчыннар боттары баш миннир ужурга таваржып турарлар. Чамдыкта олар чанында кожазы чүнү кылып, өске фермаларның канчаар ажылдап, кандыг чаа үүлдерни боттарынга ажыглап турарын безин билбес болгулаар. Ол үүлдерни әскербейн, мурнакчы практикадан хоорук байдал-биле ажылдап болбас! Ынчаар ажылдаар болза, эки түннелди-даа, салган әчис сорулгазын-даа чедип ап шыдавас.

Ам көдәәниң ажыл-ишчилериниң кичәәнгейнин мал кыштаглаашкынын организастап турарында четпестерни дурген чайладырынче, малдын продуктулуун бедидеринче, оларның баш санын бүрүн камгалап алырынче мөөнүәән турар ужурлуг. Чеди чылдың бешки чылы — бо чылын мал ажылын хөгжүдеринге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырын колхоздардан болгаш совхозтардан чурт манап турар. Совет кижилерге хей әтти, сүттү, саржагны болгаш аъш-чемниң өске-даа продуктуларын бәәри — малчыннарның алдарының херәә болур.

АГИТАТОРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Ийи делегей — ийи демократия

Демократия деп сөс болза улусчу эрге-чагырга дээн уткалыг. Бодунун салым-хуузун боду шиитпирлээри, бодунга ажылдап база чурттаары бүгү ажылчы чоннун эрте бурунгудаңа ылыктыг күзели болуп чораан. Капиталистиннің болгаш помещиктиннің тергиделин кезээ мөңгезиби-ле узуткаан Октябрьның социалистиг Улуг революциязы ол күзелди бистің чуртка эң баштай-ла боттандырган. Бистің чуртка пролетар диктатуразы Советтер эрге-чагырганың хевири-биле тиилээн, а бистің чуртка социализмниң долу болгаш түүлунга чедир тиилээни-биле пролетар диктатуразының күрүнеи бүгү улустун күрүнезинче шилчип кирген. Ол болза бисте ёзулуг улусчу эрге-чагырга тургустунганын чугаалап турар, тодаргайларга, күрүнени башкарарынга бүгү ажылчы чоннар идепкейлиг киржип турар ындыг хевир болур. Ынчаарга эрге-чагырганың кол сорулгазы болза улустун хереглелин болгаш негелдезин хандырар дугайында сагыш салыышкын болуп турар.

Бистің күрүневистің улусчу шыварының дугайында чугаалааш, эш Н. С. Хрущев СЭКП-нин XXII съездизинге: ажылчын бүрүзү, тараачын бүрүзү, интеллигент бүрүзү: «күрүне—ол дээрге бис-тир бис, ону хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының сорулгазы, ону чүзүн баазын халдаашкындан камгалаары — ол дээрге бистің шуптувустун ниити сорулгавыс» деп сөглеп болур —деп чугаалаан.

Хөй-хөй миллион бөдүүн кижилерниң күш-ажылы-биле тургустунган бүгү байлактарны ажыл кылбас, эвээш санныг бөлүк мангыстар эзлеп алган капиталистиг ниитилелде дең эргениң, хосталганың, улусчу эрге-чагырганың дугайында чугаа туруп-даа шыдавас ужурлуг. «Толуг кижи аш кижини тоовас», «бай кижи ядыы кижээ эш эвес» деп улустун үлегер домаа шын чугаалап турар.

Буржуаз демократия — ол дээрге, сан-хөө капиталының тергиндээшкинин, империалистиг араатаннарның кара-туразында чоруун чажырган көжеге-дир.

Амгы үениң капиталистиг делегейиннің байлактарының кол массазы капиталистиг будүрүлгелериниң барык деп кезиин эзлеп алган турар 1500 монополияларныы болуп турар. Капиталистиг делегей будүрүлгезиниң барык үштүү дөрт кезээ хирези үүгле 200 эң улуг монополияларның холунда туруп турар. Чижээ, нацияның бир хуу хирези бооп турар эвээш кижилер чурттун бүгү байлаының чартыын эзлеп турарлар.

Бистің совет демократиязыс делегейде эң мурнакчы, эң шынчы демократия болуп турар.

Социалистиг демократияның эң чугула онза үүлү болза капиталистиг демократияга көөрде шуут өске принциптиг будүрүлге аргазынга болгаш будүрүлге харылзааларынга даянып турарында. Бистің совет демократияның экономиктиг үндезини болза социалистиг өнүү болур. Бистің чурттун ажылчы кижи бүрүзү бодунун чуртунуң дең эргелиг ээзи мен деп үвени ол бүрүн билип турар.

«Ажыл кылбас кижи—чем чивес» деп, социализмниң принциви — бо дээрге чалгааларга болгаш маңгыстарга, алыскак-чиксектерге удур демократтыг улуг принцип болур. Совет демократия болза национал мөлчүгдели чок кылганы-биле, янзы-бүрү нацияларның кайы бирээзи өскелериннен артык эргелиг болуп чоруун узуткавышаан, оларның бүгү эргелерин дең кылганы-биле онзаланып турар. Ол чорук совет демократияны буржуаз демократиядан база онза ылгалдыг болдурган.

Совет демократия бүгү улустун демократиязы болурун үүгле ажылагайның социалистиг системазы хандырып турар эвес, харын база ССРЭ-ниң күрүне тургузуу база хандырып турар. Советтер — ол дээрге бүгү ажылчыннарны, бүгү тараачыннарны, бүгү интеллигенцияны болгаш бүгү ажылчы чоннарны хаара тудуп турар эң массалыг организация болуп турар.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистің чурттун ажылчы чоннары политиктиг болгаш күрүне айтырыгларын шиитпирлээринге идепкейлиг киржип турарлар. Совет күрүнениң кандыг-даа улуг хемчеглери улус массаның калбак киржилгези чокка эртпейн келгенин социализм тургузуушкунунуң бүгү төөгүзү бадыткап турар. Чижээ, СЭКП-ниң Программазының төлевилелин чугаалажып көөрүнге 82 миллион ажыг кижи киришкен, ындыг чорук капитализмниң төөгүзүнде кажан-даа туруп көрбөөн болгаш туруп шыдавас-даа.

Совет Конституция болза бистің чурттун хамааты бүрүзү коммунизм тургузуушкунунуң бүгү талаларынга идепкейлиг киржип, бодунуң талантызын болгаш аргаларын долузу-биле көргүзүп шыдаар кылдыр бүгү ажылчы чоннарга долу эргелерни болгаш хостуг чорукту бүгү талалыг хандырган.

Бисте бүгү хамаатыларга ажылдаар, дыштаныр, кыраанда, аараан ужурундан ажылдап шыдавас апаргында материалдыг дузаламчыны алыр болгаш өөренир эргени тывыскан.

Улус ажыл-агыйының организациязы, совет ниитилелдиң бүдүрүкчү күштериниң чайгылыш чок өзүлдези, кризистер болгаш ажыл чок чоруктун чогу ажылдаар эргени хандырып турар.

Чеди, алды, а чамдык профессияларга 4 шактыг ажыл хүнүн доктаткаш, ажыл төлевирин арттырышаан чыл бүрү-ле эзлчеглиг шөлээлерни берип турары-биле, дыштаныр бажыннарга, курорттарга болгаш санаторийлерге дыштандырып турары-биле дыштаныр эргени хандырып турар.

Социал-хандырылганың, пенсия тыпсырыының, халас медицина болгаш курорт хандырылгазының делгем системазын дамчыштыр хамаатыларның материалдыг хандырылгазын боттандырып турар. Совет хамаатыларның өөренир эргези бүгүниити сес чыл өөредилгезиниң ортумак болгаш дээди өөредилгениң, кежээки болгаш заочно өөредилгениң калбак четкизин дамчыштыр, өөредилгениң бүгү хевирлериниң халас болуп турары-биле хандыртынып турар. Моон түннелинде бистің чуртувуста 60 миллион хире өөреникчилер болгаш студентилер санаттынып турар болгаш бүгү ажылчыннарның 40 хуузу, тараачыннарның 23 ажыг хуузу дээди болгаш ортумак эртемниг болган.

Тыва АССР-де ам үеде 170 школаларда 403 мун өөреникчи бар, башкыларның саны, ылангыя үндезин чондан башкылар үргүлүү өзүп турар. Республикада пединститут, көдээ ажыл-агый техникуму, медицина, музыка, профессионал-техниктиг училищелер, садыг-кооперация школазы ажылдап, кадрларны белеткеп турар.

Бистің чуртувустун ажылчы чоннарынга сөстүн, парлалганын, хуралдарның болгаш митингилеринің, чыскаалдың база демонстрацияның, эвилелдерге болгаш ниитилелдерге каттыжарының, бот-тывынгыр болгаш идепкейлиг чоруктун хостуун социалистиг демократия херек кылында хандырган.

Хамаатыларның хууда эргелеринге, хөренгилеринге, бижиглежиишкиннеринге дээп болбас чорукту хоойлу ёзугаар камгалап турар. Бүгү хамаатылар, оларның национал, аймак сөөгү, эр-хереэжени ылгал чокка дең эргелиг болгаш Төрээн чуртунуң мурнунга бир дөмей хүлээлгелиглер.

Социалистиг Төрээн чуртувустун кижилериниң эдилеп турары ындыг эргелерни болгаш хосталгаларны капиталистиг чурттарның ажылчы чоннары эдилевейин турар болгаш ооң хөй нуруузун харын билбес-даа. Хамаатыларның янзы-бүрү эргелериниң дугайын капиталистиг чурттарда чарлап турар-ла, ынчалза-даа кижилерниң амыдыралының үндезини —ажыл-биле безин кижилерни четче хандырбайн турар ындыг системага кандыг эргелер боттанып боор.

Бистің чуртувуста эрге-чагырганың дээди болгаш чер-чер органнары ёзулуг-ла улусчу, демократтыг характерлиг болгаш улус чоннун — ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш совет интеллигенцияның тура-соруун илередип турар. Ынчангаш бистің Советтеривистің депутаттары — чоннун иштинден үнген кижилер. Чижээ, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 1962 чылда соңгуткан чыыжының 1443 депутаттарындан 781 кижи ажылчыннар болгаш тараачыннар, 516 кижи партия, хөй-ниити организацияларының ажылдакчылары, 121 кижи интеллигентилер, 25 кижи Совет Армиянын дайынчылары, 390 кижи хереэженнер болуп турар. Чер-чер Советтеринге 1961 чылда соңгуткан 1882042 депутаттарының 60 хуузу ажылчыннар болгаш колхозчулар, 40 хуузу хереэженнер. Тыва АССР-ниң чер-чер Советтериниң депутаттарының 70 хуузу база-ла ажыл-ишчилер болуп турар.

Буржуаз чурттарның парламентериниң болгаш эрге-чагырга органнарының депутаттарында капиталистиг монополияларның төлөөлекчилери кирип турар. Ажылчы чоннарның, хереэжен чоннуң болгаш бичии националдарның төлөөлекчилерилинда барык чок. Чижек кылдыр алырга, ГФР-ниң хоойлу үндүрер дээди органы — бундестагка 160 улуг капитал эзлери, 53 помещиктер болгаш кулактар, 220 буржуаз партиялар болгаш күрүне ажылдакчылары, 41 юристер, 19 улуг устывыш эзлери кирип турар. АКШ-тың амгы президентизи Джон Кеннеди болгаш ооң акызы юстиция министри Роберт Кеннеди 400 миллион түүнүг байлактың эдилекчилери, күрүне секретары Д. Раск Рокфеллер компаниянын президентизи чораан, камгалал министри Р. Макнамара — эң улуг автомобиль концернинің президентизи чораан болгаш ооң-даа өске. Ындыг кижилер кымның эрге-ажыын камгалаары черле билдингир-дир.

Бистің социалистиг ниитилел тургузуувустун демократчы чоруун улус массаның долу соңгулда эргезин хандырып турар соңгулда системазы тодаргай көргүзүп турар. Совет Конституцияга үндезилээш, бистің чуртувуста эрге-чагырганың дээди органнарынга болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдалар бүгү ниити, ден болгаш дорт соңгулдалыг, чажыт балыдаашкын-биле чоруттунуп турар. Совет Эвилелиниң 18 хар четкен хамаатылары (судтан соңгулда эргезин казытканнар болгаш угааны солуулардан ангыда) соңгулдага кандыг-даа кызыгаарлаашкын чокка киржир эргелиг.

Капиталистиг чурттарга бүгү-ниити соңгулда дугайын чугаалап турза-даа янзы-бүрү кызыгаарлаашкыннарны (хөренгизи, турум чурттап турары, эр, хереэжени, кежиниң өну дээш ооң-даа өске) доктаадып каан. Моон түннелинде бистің чуртувуста 60 миллион хире өөреникчилер болгаш студентилер санаттынып турар болгаш бүгү ажылчыннарның 40 хуузу, тараачыннарның 23 ажыг хуузу дээди болгаш ортумак эртемниг болган.

Тыва АССР-де ам үеде 170 школаларда 403 мун өөреникчи бар, башкыларның саны, ылангыя үндезин чондан башкылар үргүлүү өзүп турар. Республикада пединститут, көдээ ажыл-агый техникуму, медицина, музыка, профессионал-техниктиг училищелер, садыг-кооперация школазы ажылдап, кадрларны белеткеп турар.

Бистің чуртувустун ажылчы чоннарынга сөстүн, парлалганын, хуралдарның болгаш митингилеринің, чыскаалдың база демонстрацияның, эвилелдерге болгаш ниитилелдерге каттыжарының, бот-тывынгыр болгаш идепкейлиг чоруктун хостуун социалистиг демократия херек кылында хандырган.

Хамаатыларның хууда эргелеринге, хөренгилеринге, бижиглежиишкиннеринге дээп болбас чорукту хоойлу ёзугаар камгалап турар. Бүгү хамаатылар, оларның национал, аймак сөөгү, эр-хереэжени ылгал чокка дең эргелиг болгаш Төрээн чуртунуң мурнунга бир дөмей хүлээлгелиглер.

Социалистиг Төрээн чуртувустун кижилериниң эдилеп турары ындыг эргелерни болгаш хосталгаларны капиталистиг чурттарның ажылчы чоннары эдилевейин турар болгаш ооң хөй нуруузун харын билбес-даа. Хамаатыларның янзы-бүрү эргелериниң дугайын капиталистиг чурттарда чарлап турар-ла, ынчалза-даа кижилерниң амыдыралының үндезини —ажыл-биле безин кижилерни четче хандырбайн турар ындыг системага кандыг эргелер боттанып боор.

Бистің чуртувуста эрге-чагырганың дээди болгаш чер-чер органнары ёзулуг-ла улусчу, демократтыг характерлиг болгаш улус чоннун — ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш совет интеллигенцияның тура-соруун илередип турар. Ынчангаш бистің Советтеривистің депутаттары — чоннун иштинден үнген кижилер. Чижээ, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 1962 чылда соңгуткан чыыжының 1443 депутаттарындан 781 кижи ажылчыннар болгаш тараачыннар, 516 кижи партия, хөй-ниити организацияларының ажылдакчылары, 121 кижи интеллигентилер, 25 кижи Совет Армиянын дайынчылары, 390 кижи хереэженнер болуп турар. Чер-чер Советтеринге 1961 чылда соңгуткан 1882042 депутаттарының 60 хуузу ажылчыннар болгаш колхозчулар, 40 хуузу хереэженнер. Тыва АССР-ниң чер-чер Советтериниң депутаттарының 70 хуузу база-ла ажыл-ишчилер болуп турар.

Буржуаз чурттарның парламентериниң болгаш эрге-чагырга органнарының депутаттарында капиталистиг монополияларның төлөөлекчилери кирип турар. Ажылчы чоннарның, хереэжен чоннуң болгаш бичии националдарның төлөөлекчилериниң

Африка талазы-биле экономиктиг комиссияның сессиязында

...

Иракта өлүрүүшкүннерии соксадыр

...

Аныяк чогаалчыларның Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы апрельде

Африка талазы-биле экономиктиг комиссияның сессиязы

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ. (СЭТА). Конгонун найысылалы Леопольдвильде КНО-нун Африка талазы-биле экономиктиг комиссиязының V сессиязы бодунун ажылын февраль 18-те эгелээн.

Африка талазы-биле экономиктиг комиссиянын V сессиязынын ажылынга киржири-биле Африканын дыка хөй чурттарының төлөлекчилери келген. Совет Эвилелиниң сессияда төлөлери хайгаракчылар болуп олуржуп турар. Ол төлөлерни ССРЭ-ниң Конго Республикада элчини С. С. Немчина баштап турар.

Сессияның ажылдаар чурумун бадылаан болгаш удуртур органнарны соңгаан соонда даргалакчы сессияның адрезинге байырлыг телеграммалар келген, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтүн чоруткан бижиин алган дээрзин дыннаткан.

Экономиктиг болгаш социал байдал, Африкада хөгжүлдениң түгү-лү, Африканың экономиктиг хөгжүлдезиниң болгаш планнаашкынының албан черин тургузары, сан-хөө болгаш акша айтырыглары, Африканың хөгжүлде банкызын тургузары, национал кадрларны белеткээри болгаш өске-даа ол ышкаш африка чурттарынга чугула айтырыгларны Африка талазы-биле экономиктиг комиссияның V сессиязы чугаалажып көөр.

Садыг айтырыгларының талазы-биле делегей конференциязын чыылдырары дээн ышкаш өйү келген ындыг айтырыгны чугаалажып көөрүн аажок улуг сонуургал-биле манап турар. Садыг айтырыгларының талазы-биле делегей конференциязын чыылдырар дугайында шиитпирни КНО-нун Кол Ассамблеязы Совет Эвилелиниң инициативазын өзугаар база ону Африканың болгаш Азияның бөлүк чурттарының деткээнибиле хүлээп алган. Чоокта чаа хамаарышпас чорукту чедип алган чурттарны Африка талазы-биле экономиктиг комиссияга чаа кежигүннер кылдыр база хүлээп алыр деп турар. Ол болза хамаарышпас аныяк африка чурттар: Бурунди, Руанда, Уганда болгаш Алжир-дир.

Африка талазы-биле экономиктиг комиссияның эрткен сессиязынга Англияны болгаш Францияны хайгааракчыларның санынче шилчидерин, а ол ышкаш Мурнуу-Африка Республиканы, Португалияны болгаш Испанияны КНО-нун Африка талазы-биле экономиктиг комиссиязының составындан үндүрерин негээн резолюцияны киирген турган.

Барын талакы чурттарның төлөлекчилери ажык ыйыышкынны кылып, экономиктиг хемчегларни алырын кыжанып тургаш, ындыг шиитпирни хүлээп алырын үскенер. КНО-нун экономиктиг болгаш социал чөвүлелиниң хуралынга киирген ол резолюция бадылаашкынның негеттинер хөй нуоруузун албайн барган. Бо айтырыгны V сессияга эң чидиг болгаш шиитпирлиг хевир-биле база катап тургузар деп турар.

„Ансоатеги" Бразилияның эриктеринде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Венесуэлинин сураглыг «Ансоатеги» деп суднозу Бразилияның девискээр сугларында чөрүп турар. Тура-халыкчыларның удуртукчузу, ийиги штурман чораан Медина Роханың ЮПИ агентилелиниң Рио-де-Жанейрода корреспондентизинге чоруткан телеграммазынга дыннатканы болза, «Ансоатеги» Амапа хемниң аксы биле Бразилияга хамаржып турар Марака ортулуктун аразында өртөөлде чедип келгеш доктаап турупкан. Судноның командазы политиктиг хоргаашкынны бүгү тура-халыкчыларга тыпсырын аазаан венсуэли эрге-чагыргаларның төлөлекчилериниң судноога чедип келирин манап турар.

ТУРЦИЯ АМЕРИК ПЛАН-БИЛЕ ЧӨПШӘӘРЕШКӨН

ПАРИЖ. (СЭТА). Турцияның чазаа «Юпитер» ракеталарны «Поларис» ракеталар-биле солуурунга чөпшәәрежип турар дугайын АКШ-ка дыннаткан. «Поларис» ракеталарны суг ишти-биле чоруур хемелерде тургускан деп чүве билдингир болгай. НАТО-нун хөй талалыг ядролуг күштерин тургузарын америк план-биле дүүштүр боттандырар ужурлуг. Франс Пресс агентилелдиң дыннатканы-биле алырга ол дугайын Турцияның даштыкы херектер министри меджлиске (парламентиге) дыннаткан болуп турар.

„МЫРЫНАЙ ЧАЖЫТ"

ПАРИЖ. (СЭТА). Мурнуу-Африка Республикада, Иоганнесбург хоорайда америк армияның 22 дайынчыларындан тургустунган бөлүү чеде берген.

Франс Пресс агентилелдиң корреспондентизинин дыннадып турары-биле алырга, ол бөлүктүң удуртукчузу полковник Глен Ститтин медеглээни болза, бөлүктүң күүседир онаалгазы «мырынай чажыт», бо онаалга Канаверал думчуктан ракета салып үндүреринге хамаарышкан. Бо ышкаш төлөлерни Дурбанче, Кап можуже болгаш Маврикийже чоруткан дээрзин полковник немей чугаалаан.

Тудуп хоругдаашкын үргүлчүлеп турар

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның Коммунистиг партиязының кежигүннерин тудуп хоругдаарын үргүлчүлеп турарының дугайында индий парлалга дыннадып турар. Барын Бенгалияда ол штаттың хоойлужудулга хуралының депутады коммунисти тудуп хоругдаан. Уттар Прадеш штатта «Индияны камгалаар дугайында хоойлуга» үндезилээш, ийи коммунистни база тудуп хоругдаан.

Иракта байдал

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Февраль 16-да «Нью-Йорк таймс» солуунун корреспондентизинин Багдаттан дыннатканы болза, чаа ирак чазак курд аймак улустарның төлөлекчилери-биле чугаалажышкыннарны чорудар тускай төлөлерни чурттун сонгу районнарынче чоруткан. Ол аймак улустарны Мустафа Барзани баштап турар. Бо аймак улустар курдтарның национал эргелерин хүлээп көөрү дээш демиселди чыл ажыг үеде чорудуп келген деп чүве билдингир. Ирак төлөлерни дивизия генералы Ибрагим Азем баштап чоруур.

Курд бөлүктернин медеглелдерин барыдаалаш, корреспондентиниң бижип турары болза, чугаалажышкыннар үезинде курдтар мыңдыг үш кол негелдерни кылган: Иракның иштинге курдтарның автономиялыг болурун хүлээп көөрү, нефть байлактарны ажыглаанындан чазактын ап турар орулгаларының кезиин курдтарга тыпсыры болгаш курдтарның чурттап турар девискээриндеи чазактың шериглерин өскээр үндүрери.

Тура халышкан курдтар-биле чугаалажышкынарның чедишкиниг болурунга таарымчалыг аргалар ам бо үеде бар деп чаа ирак чазак санап турар.

БЕЙРУТ. (СЭТА). Багдад радиозунун дамчытканы-биле алырга, Багдадка болган парлалга конференциязынга чүве чугаалап тургаш, күрүне секретары Хасем Джавадтың медеглээни болза, чуртта байдал турумчаан болгаш февраль 9-тан эгелээш «чаңгыс-даа болаашкын кылбаан». Моон-биле кады Иракта дайын байдалын кажан соксадырыл деп айтырыгга харыылавышаан, Джавад ол «чогуур үеде болур» деп демдеглээшкин-биле кызыгаарлаттынган. Министр «революстуг командылалдын национал чөвүлелинин» кежигүннериниң аттарын адаарындан база ойталаан болгаш оон дарга зының адын билбес мен дээрзин немеп чугаалаан.

Кожа турар араб чурттар-биле харылзааларга хамаарыштыр Хасем Джавадтын чугаалааны чүл дээрге «чазак хосталган араб чурттар-биле эки харыдзааларлыг болурун күзеп турар» болгаш Ирак биле Кувейттиниң аразында чөрүдээлерни чугаалажышкыннарның аргазы-биле шиитпирлеп болур «бир өг-бүленин кежигүннериниң» аразында маргылдаа-дыр дээн.

Экономиктиг политика талазы-биле чазак индустриализациянын политиказын чорудар, национал буржуазияның эрге-ажыктарын камгалаар, а ол ышкаш нефть компаниялары-биле күштүг дугуржулгаларны сагыыр бодап турарын ол тайылбырлаан.

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелдин корреспондентизинин Тегерандан дыннатканын өзугаар алырга, чаа ирак чазак биле курд аймак улустарның аразында чугаалажышкыннар үзүлген. Курдтарның төлөлекчилери мынчаар медеглээн деп «Кейхан интернейшнл» деп тегеран солуунун Керманшахта корреспондентизинин бижип турар: «Бис бистин негелдеривисти хандыргыжеге чедир Арефке удур, база-ла Хасемге удур демисежип турганывыс ышкаш ынчаар демисежир бис».

Ирак шериглер биле чаа өзу-чурумнун удурланыкчыларының аразында тулчуушкуннар чамдык ирак хоорайларда, оон иштинде Бербелде болгаш Неджефте үргүлчүлеп турарын солун база дыннаткан. Солуунун медээлери-биле алырга, чаа өзу-чурумга удур кижилерни порт ажыгчыннары деткип турар Баср хоорайда дүшкүүрлүг байдал хевээр артпышаан.

ДЕЛИ. (СЭТА). «Таймс оф Индиа» солуунун корреспондентизи К. С. Ханна чоокта чаа Багдадка чораан, ирак эрге-чагырга ларының дужаалыбиле хөделип турар шериглерниң болгаш национал гвардияның Иракның Коммунистиг партиязының кежигүннерин массалыы-биле кырыпхыдып турарының дугайын дыннаткан.

Ам безин ийи чартык муң демократтарны чок кылган болгаш оондаа хөй санныг кижилерни тудуп хоругдап, кара бажыннарже киир октаан деп Ханна айтып турар. Багдадтың кварталдарынга шаажылал хемчеглерниң үезинде айыыл чок чорук шериглери он-он херээженнерни болгаш урулларны канчаар уэуткан чок кылган дугайында бүзүрелдиг чугааны Багдадка дыннаан мен деп Ханна бижип турар. Ындыг болза-даа кадыг-дошкун дерзин үргедиглер тураажок, ирак демократтыг күштер дүжүп бээрин бодавайн турарын корреспондент демдеглээн.

ДЖ. БЕРНАЛДЫҢ ТЕЛЕГРАММАЗЫ

ВЕНА. (СЭТА). Иракта тайбың талалакчыларының шимчээшкининиң көскү ажылдакчыларынга удур дерзин үүлгедиглер-биле болгаш оларны өлүрүп турары-биле холбаштыр Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң президент-күүсекчизи Дж. Бернал Иракның президентизи Арефке дараазында телеграмманы чоруткан:

«Иракта болуп турар хөй санныг өлүрүкчү чорукторының болгаш дүрүм чок дерзин үүлгедиглерниң дугайын дүвүрээзин-биле дыннап билдим. Тайбың талалакчыларының ирак шимчээшкининиң чингине секретары Азиз Шерифтин болгаш оонбиле кады тайбың кожа-хелбээ догунналашкын, национал хамаарышпас чорук болгаш чепсегленишкинни бүгү-ниити дүжүрери дээш демисежип турар өске-даа дыка хөй демиселчлерниң амызынга шынгыы айыыл диргелип келген-дир. Хоойлуга чөрүштүр бо кемниг үүлгедиглерге эн шиитпирлиг-биле удурланып, тайбынның ирак талалакчыларын истеп-сүрер чорукту соксадырын негеп тур мен. Ындыг үүлгедиглерни чүгле дайын политиказының илергейлээшкини кылдыр көрүп болур».

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕР

Капитал салыышкыннарның талазы-биле даштыкы капитал нефть болбаазырадып ажылдаар үлетпүр ышкаш эң хөй кончаа берип турар үлетпүр Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүкте тывылбас-ла боор. Европа экономиктиг кады ажылдажылга организацияның сан-медээлери-биле ап көөрге, 1956 — 1959 чылдарның дургузында кошкак хөгжүлделиг чурттарның даштыкы капитал салыышкыннар талазы-биле төлээн хууларының чартык кезии хирези нефтинин эң улуг бүдүрүкчүлери: Иран, Ирак, Венесуэла — ындыг үш чурттардан кирген.

Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүкте даштыкы компаниялардың арыг кончаазы 1955 чылда — 918 миллион, 1956 чылда — 980 миллион, 1957 чылда — 1057 миллион, 1958 чылда — 1269 миллион доллар болган, оон иштинден 645 миллион доллар кончааны чүгле америк монополиялар алган. Ынчаарга ол районун нефть үлетпүрүнге АКШ-тың киирген ниити капитал салыышкыннарының түңү 1218 миллион доллар болуп турган.

Мынчангаш 1958 чылда АКШ-тың монополиялары Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүкте нефть үлетпүрүнге салган капитал салыышкыннарының ниити түңүнүң 50 хуузу хире кончааны нефть тывыжындан алган. Ол үеден бээр бо районнуң нефть болбаазырадып ажылдаар үлетпүрден төлээр кончаазының түңү улам өскен. «Артур д. литл инкорпорейтед» деп америк фирманың сан-медээлерин өзугаар алырга, сөөлгү беш чылдарның дургузында бо районда нефть ажылдап кылыышкынынга салган даштыкы капиталдың түңүнге онаштыр ортумаа-биле алырга, кончаа оон 66 хуузу болган. Тус-тус чурттарның ажыы-биле ап көөр болза, капитал салыышкыннарының түңүнге кончаалар мынчаар онаажып турган: Иранда — 71 хуу, Иракта — 62 хуу, Катарда — 114 хуу, Саудт Аравияда — 61 хуу. Ол болза, чижээ, Катарда даштыкы монополиялар боттарының салган капитал салыышкынның орнун бир чылдың дургузында үүлгө бүрүн эгидип ап турар эвес, харын оон кырынга база 14 хуу арыг кончааны немей ап турар дээни ол, а Иранда салган капитал салыышкынарның орну бүдүн чартык чылдан ажыг эвес үеде эгиттинип турар.

Ол чурттар даштыкы монополиялар, хамыктың мурнунда америк монополияларга тоолда дег ындыг хөй кончааларны хандырып берип турзажок, «экономиктиг дузаламчыдан» олар чөгенчиг-ле чүвени ап турарлар. КНО-нун сан-медээлерин өзугаар алырга, 1956 — 1958 чылдарда нефтини дашкаар үндүрер чурттарга бүгү кирген хуу капиталдарның 3-түн 2 кезиинден ажыы онаажып турган, ындыг болза-даа тыпсын турар тускай база узун хуусаалыг чээлилерде оларның үлүү кошкак хөгжүлделиг чурттарга чазактарның берип турар бүгү дузаламчызының үүлгө 4 хуузу болуп турар. Бо шоодуг эвес деп бе! Колонизаторлар бир холу-биле Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүктүң национал байлактарын үптеп дээрбеден тургаш, эгээртинмес хөй кончаалар-биле байып, а өске холу-биле чөгенчиг, ынчалза-даа шыңгыы негелделіг «дузаламчыны» «харам чоккa» сунуп турар.

Даштыкы нефть монополияларның үптеп дээрбедээр чоруунуң канчаар болуп турарын, чижээлээрге, Иранда делегей нефть консорциумунуң (бүдүрүлгелериниң делегей каттыжыышкынының) ажыл-чорудулгазындан көрүп болур. Сөөлгү 7 чылдарның дургузында консорциум Иранга нефть тывының барык 2,5 катап, 1956 чылда 26 миллион тоннадан 1962 чылда 64 миллион тоннага чедир көвүдеткен. Ынчалза-даа болбаазырадыр ажылдап кылган нефтиниң саны херек кырында өскээн болгаш ында завод 25 миллион тонна нефть бүдүрер күчүлүг турда-ла аңаа 15—17 миллиониң тоннаны болбаазырадыр ажылдап кылган. Ол чорук болза консорциум чиг нефтини чурттан сөөртүп үндүреринге болгаш ону Ирандан дашкаар черге ажылдап кылырынга сонуургалдыг болуп турары-биле тайылбырлаттынар. Консорциум чиг нефтини сөөртүп үндүргеш, Ирандан нефть продуктуларны сөөртүп үндүреринден артык хөй кончааны ап турар. Эрецгейи-биле алырга, нефтиден алган орулгаларны керээ өзугаар деңге үлежир ужурлуг, ынчалза-даа консорциум Персия мугулдурда нефтиге болгаш ону чер-черге садарының өртектеринде ылгалдың күсели-биле, а ол ышкаш өртектерни кара-туразында чингедириниң күсели-биле болгаш өске-даа, оптуг аргалар-биле Иранныынга бодаарга дыка хөй кончааларны ап турар. Маңаа чижек кылдыр нефть тывының районунда бир тонна нефтиниң бот-үнези үүгле 1,5 доллар болуп турарын чугаалаарга-ла четчир. Ындыг болза-даа консорциум Иранның нефтизин Европага бир тоннаны 26 доллар чедир өртек-биле садып турар. Консорциумда салган капиталдың 54 хуузун эзлеп турар чүгле англи компаниялар 1961 чылда 145 миллион фунт кончааны алганын, ынчаарга Иранның чылда нефтиден кирер орулгазы 100 миллион фунт стерлингиден бичe-ле ажыг болганын кижи кайгаар чүве эвес-тир.

Консорциум Иранның нефтизин ажыглааш, оон эвэн — Иранныындан барык 3 катап хөй кончааны ап турар деп чүве бо саннардан безин илергей-дир. Аңаа чилбизи хаамаан консорциум 1959 — 1960 чылдарда Иранның нефтизинге өртектерин кара-туразы-биле ийи удаа кудулаткан. Чүгле ол «хемчеглериң» уржуунда Иран 2 чыл дургузунда 100 миллион хире долларны чедир албаан.

Иран национал нефть компания (ИННК) керээ өзугаар компания нефтилиг черлериң эвэн кылдыр эренгей санаттынып турар. Ындыг болза-даа нефть тывыы болгаш ону ажылдап кылыры-биле холбашкан ажыл-херектерден ол шынында чайлаттырган. Оруктар, албан болгаш чурталга бажыңнары, санитар хандырылга, өөредилге болгаш өске-даа ол ышкаш дыка аар үүргени күүседирин ИННК-га дааскан. Харын консорциум «Нефть сайгарар рыноктарны» дилеп тып бээринге чылда 4 миллион түңнүг чарыгдалдарны безин ИННК-га онааган. Чүгле консорциумга негеттинип турар өртээ аар чаа улуг дериишкиннерниң тудуунун талазы-биле чарыгдалдарны база ИННК-ның эктинге салып турар. Чижээлээрге, Персия мугулдурунда Харг ортулукка чаа нефть портунун тудуунун талазы-биле база Гячсаранның нефтилиг чериндан ол ортулукка чедир нефть дамчыдылгазының тудуунун талазы-биле 86 миллион доллар ниити түңнүг чорыгдалдарны 10 чыл хуусаада төлээри-биле консорциум ИННК-га онааган.

Иранның парлалгазының демдеглээни болза, бо дээрге кончуг аар үүрге-дир. Харг ортулукка чаа нефть портун тудары Иранга кандыг-даа ажыы чок болган. Нефтиден кирген орулгалардан бодунда онаашкан үлүүнден ап болур нефтизин Иранның сайгарын садыглаарынга консорциум мооядакты таварыштырып турар. Консорциум Иранның үлүүнге онаашкан нефтини бодунуң көргениде садып, ол нефть дээш бээр түңнү бодунуң доктаатканы өртээн өзугаар Иранга төлеп турар.

Даштыкы нефть монополияларның дөгээни кул керээге Иран кажан-даа эптешпейн келген. Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүктүң нефть дашкаар үндүрер чурттарының организациязында бактаап турар нефтилиг чамдык өске-даа чурттар-биле кады Иран ам бо үеде керээниң чамдык чүүлдерин катап көөрүн болгаш ол организацияның резолюцияларынга үндезилээш, дараарында негелделерни консорциумнуң хүлээп көөрүн чедип алырын оралдажыт турар:

1) Чиг нефтиге өртектерни 1960 чылдың августа консорциумнуң ону кудуладырының мурнунда турган деннелинге чедир улгаттырар. Ол чорук Иранның чылда алыр орулгаларын 50 миллион долларга чедир көвүдедир ийик.

2) Чурттун нефть курлавырларын хоозуратканы дээш төлевирни Иранга төлээр.

Ол негелдеге барымдаа кылдыр Иран Сонгу Америкада болгаш Венесуэлада нефть компаниялары чарган керээ өзугаар ажыглааныныңа төлевири кылдыр хөй түңнерни төлеп турарын айтып турар. Керээ өзугаар төлевирге нефтиниң тоннаа бүрүзүнүң өртээнин 20 хуу хемчээл-биле немей төлээрин Иран негеп турар. Бир эвес ол негелдени хүлээп алырын чедип алган таварылгада консорциум-биле орулгаларның хуваалдазының принциви өскерлир, ынчангаш Иранның алыр үлүү 60 хуу болган турар ийик дээрзин Иранның экономистери санап көрген.

3) Иранга дөгээн нефть сайгарылгазының рыноктарын сураглап тыварынга үнер чарыгдалдардан Иранны хостаар, ол чорук Иранның чылда алыр орулгаларын 3 — 4 миллион долларга көвүдедир ийик.

4) Консорциумнуң садып алыышкынынга база оон ажылдаар кижилерни хөлезилеп алырынга Иранның контролюн тургузар.

Иранның бо негелдези болза консорциум Иранче дыка хөй санныг баравнарны каайлы чокка сөөртүп кирип, оларны рынокка чижеңөртек-биле садыглап турарының хөй санныг таварылгалары-биле холбашкан. Ынчаарга консорциумнуң ажылга кижилерни хөлезилеп алыры дээш контроль улуг шалыңныг даштыкы тускай эртемниглериниң (800 кижи) саны кызырар болгаш Иранда үргүлчү-ле ажыл тыппайн чоруур национал кадрларны ажыглаар арганы Иранга бээр ийик.

Делегейниң нефть консорциуму Иранның чөптүг болгаш дүрүм өзугаар негелделерин хандырып бээрин күзевейн турар чоруу кинээгейни бодунче көрүндүрүп турар. Иран-биле консорциумнуң нефть керээзинин авторларының бирээзи, консорциумда бактаап турар база бир эң улуг америк компаниянын директору Пейджиниң Иранга ажыы-биле медеглээни чүл дээрге, нефтиден кирер орулгаларны Иранга онаажып үлүүн көвүдедирин болгаш керээни катап көөрүн күзевейн турар.

Иранчылар боттарының чуртунда нефтини эжелээн колонизаторларның ындыг үүлгедиглерине улам-на килекнеп турар. Моон-биле холбаштыр Иранның парлалгазы дүвүрээзинин үргүлчүлевишаан. Сан-хөө талазыбиле качыгдаашкынга таваржып, чурттун чаагайжылгазының талазы-биле планнарны акшаландырарын чогуур хемчээли-биле хандырып шыдавайн турар чурттун экономиказының аар-берге байдалын демдеглевишаан, Иранның парлалгазы ол байдалдан уштунуп үнериниң база бир аргазы кылдыр нефтиден кирер орулгаларны көвүдедириниң чугулазын айтып трар. «Пейгаме эмруз» деп солун, Кол Ассамблеяның эрткен сессиязында нефть бүдүрер чурттарга хамаарыштыр «эң-не чөптүг болза чогуур» деп барын талакы чурттарга Иранның салып турган негелдезинин чөптүүн хүлээп көрбүшаан. Иран ол негелдени эң шиитпирлиг тургузар ужурлуг деп саналдап турар. «Иран нефть продуктуларны садыглаарының хостуг принциви магадылаар дугайында тускай негелдени КНО-га үүнүн ужурунда киирбейн турарыл? — деп ол солун айтырган—колониализмниң эң идепкейлиг хевири болур нефть трестериниң дугайында айтырыгны КНО-га тургузар өйү келген... Нефтиниң колониализмин Ортааккы Чөөн чүктүң үндүр сывырарын негеп тур бис» деп ол солун бижээн.

Иранның база Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүктүң нефть бүдүрер өске-даа чурттарының чөптүг негелделерин колониализмни оон бүгү илередиишкиннери-биле хады узуткаарын негеп турар тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар деткиир дээрзинге чигзииг чок. Антиимпериалистиг күштериниң коллективтиг күженишкиннери Чоокку болгаш Ортааккы Чөөн чүктүң национал байлактарын үптеп дээрбедээр чорукту чок кылып шыдаар.

К. ИВАНОВСКИЙ.

Н. Ондарның кышкы тайга деп чуруу.

Аныяк чогаалчыларның Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының дугайында

МОСКВА. (СЭТА). Аныяк чогаалчыларның дөрткү Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы бо чылдың апрель 17-20 хүннеринде болуп эртер.

СЭТА-ның корреспондентизинге дыннатканын өзугаар алырга, ол хуралдын болур хуусаалының өскерилгезин баш удур чарлап турар чылдагааны болза, чөвүлел хуралдың белеткел ажылдарын амдаа үргүлчүлээри чугула дээрзин ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чери болгаш ВЛКСМ ТК-ның бюрозу өөренип көрген.

Оон кол сорулгазы болза, аныяк чогаалчыларның чогаалдыкчы ажылын болгаш оларның чогаалдарының идейлиг база уран-чечен мергежилин бүгү талазы-биле чугаалажып көөрү болур.

Чөвүлел хурал өөредилге-башкылаашкын хевирлиг болуп эртер. Оон киржикчилери—эгелеп чоруур аныяк литераторлар, кымның баштайгы чогаалдары хөй-ниитиниң кичээнгейин хаара тутканын, оларның чогаалдарын дуржулгалыг хоочун прозаиктер, шулукчулерниң киржилгези-биле семинарларга сайгарып, чугаалажып көөр. Москвага РСФСР-ниң хоорайларындан, республикаларындан, крайларындан, областарындан дыка хөй төлөлекчилер ол чөвүлел хуралга кээп киржир.

Чөвүлел хуралдың белеткел ажылдарынга республикаларның комсомол организациялары, чогаалчылар эвилелдери, солуннар болгаш журналдар редакциялары, ном үндүрер черлер идепкейлиг киржип турар дээрзин ВЛКСМ ТК-ның бюрозу болгаш ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинин секретариады демдеглеп турар. Дыка хөй черлерге аныяк чогаалчыларның чөвүлел хуралдары, оларның чогаалдарының чугаалажышкынны, семинарлар болуп эрткилээн. Аныяк чогаалчыларның чогаалдарының дугайында парлалгаларга дыка хөй санныг шүүмүүлелдиг болгаш айтырыглар көдүрген статьялар парлаттынгылаан. Чер-черде аныяктар солуннары болгаш өске-даа парлалгалар органнары аныяк авторларның чүүлдерин үргүлчү парлап үндүрүп турар.

УЛУУ-БИЛЕ ЧЕТТИРДИМ

Коммунистиг партия, Совет чазак чонунуң амыдырал-чуртталгазынче хүн бүрү сагыш салып, бүгү-ле чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунче угландырып турар.

Муриуку эрткен чылдарда хөмүр даш шахтазынга казыкчы болуп ажылдап чораан мен. Сөөлгү үеде аарып баксырааш, ол ажылдан үнүп, пенсия алган мен.

Эрткен чылын база катап улуг аарыгга таварышкаш, республика эмнелгезиниң травмотология салбырынга кирдим. Аарыгың берге болганы-биле операцияга кирер ужурга таварышкан мен. Дуржулгалыг эмчилер Д. Балчый-оол, А. Канунников, Н. Сизых оларның улуг сагыш-салыышкынының ачызында операция чедишкиниг доозулган. Аарыг дыңзып турган үеде олар дүне, хүндүс-даа мээң чанымдан ыравайн, үргүлчү хайгаарап турганнар.

Элээн үе эрткен соонда шуут кадык болуп, эмнелгеден үндүр бижиттим. Мени ындыг берге аарыгдан экирти эмнеп кааны дээш, кезер эмчилер А. Канунниковка, Д. Балчий-оолга, Н. Сизыхка база эмчи сестраларына, эмнелгениң бүгү ажылдакчыларына улуу-биле четтиргенимни «Шын» солун дамчыштыр илередип тур мен.

Ам болур РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулда хүнүнде бодунуң ажыл-хөрээн ханы билир, чонунуң шак ындыг оолдар, кыстары дээш бодумнуң бадылаашкынымны бээр мен.

И. СИПКИН.

Номчулга залынга

Республиканың Пушкин аттыг библиотеказының номчулга залынга эрткен дыштанар хүнде номчукчулар-ла хөй болган. Улуг орус композитор А. С. Даргомыжскийниң төрүттүнгенден бээр 150 чыл болганынга турасказаткан лекцияны Кызылда күрүненің педагогика институдунуң лаборантызы Т. Звездочкина номчаан. Ол ышкаш, композиторнуң Лермонтовтуң сөзүнге бижээн «Чалгаранчыгда, мунгаранчыг-даа» деп романсты, «Русалка» деп операдан ариялары күүсеткеннин чыылганнар грамзаписьтен улуг сонуургал-биле дыннаанар.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУН байдалы

Бүгүн республикага булуттагылап каап турар хүн болур. Хар шоолуг чагбас. Хат кошкак. Агаарның температураазы: даглыг черлерге — 2—7 ыйгыл черлерге — 14—19, а Кызылга — 16—18 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

ФЕВРАЛЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»

«Моңге дүннуң чажыды» 9.40, 11.40, 1.40. «Ол чүгле оюн-баштан болган» 3.40, 5.40, 7.40, 9.40 шактарда.

«ВОСТОК»

«Чылдың тос хонуу» 5.15, 9.15, «Тайбыңның бирги хүнү» 3.15, 7.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»

Киночыынды 10, «Кырган Хоттабыч» 11.15, 1.15, 3.15, «Дош бадыышыыны» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»

Мультипликациялар 10, «Мамлюк» 1.30, 3.30, «Кек бөрү» 5.30, 7.30, «Андарган кур чер» (2-ги сериязы) 9.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кулумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң ораалакчызының 35-24, пропаганда киллизинин 23—54, харыысалгалыг секретарьның болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый киллизинин 25-38, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, иштики информация киллизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистеринин 21-27, үлетпүр болгаш транспорт база культура амыдырал киллистеринин 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

ТС—00064. Чагыг № 116. Культура министерствозунун типографиязы

Ристи садыглаарын күрүнеге шилчидип бээр

РАНГУН. (СЭТА). 1964 чылда Бирмада бүгү-ле рис садын алыышкының национализастаан турар дээрзин Бирманың революсчу Соединин информация бюллетени дыннаткан. Ристи садын алырын, хуваарын болгаш дашкаар үндүрерин чүгле күрүненің чаңгыс аай садыг организациязын дамчыштыр боттандырар апаар.

Бирма Эвилелиниң көдээ ажылагый продуктулары садар талазыбиле эргелелиниң парлаан албан өзугаар дыңнадыын барымдаалап алырга, хуу садыгжыларның ристи болгаш ристен кылган продуктуларны хуваарынга киржирин үүгле 1963 чылдың төнчүзүнге чедир чөпшәәрөөн. Оон-биле кады ол үениң дургузунда ристиң өртек-үнезин чазак чери айтып тодаргайлаар.